

<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/-/66511>

Academia Grammaticorum Salensis Octava – tarptautinė kalbotyros vasaros mokykla

2011-07-29

Rubrikose: Kultūra » Komentarai ir pokalbiai Visuomenė » Švietimas ir ugdymas

Tarptautinė kalbotyros vasaros mokykla *Academia Grammaticorum Salensis* pirmą kartą buvo surengta 2004 m., ir nuo to laiko vyksta kasmet be pertraukų pirmąją rugpjūčio savaitę vis toje pačioje vietoje — Rokiškio rajone esančiame Salų dvare, nuo kurio ir kilo lotyniškas mokyklos pavadinimas.

Į mokykla kasmet susirenka apie 30–50 dalyvių iš įvairių Lietuvos mokslo įstaigų (Vilniaus universiteto, Lietuvių kalbos instituto, Vytauto Didžiojo universiteto, Klaipėdos universiteto, Kauno technologijos universiteto, Šiaulių universiteto) ir nemažai kalbininkų iš kitų kraštų — Lenkijos, Latvijos, Rusijos, Baltarusijos, Vokietijos, Čekijos, Norvegijos, Šveicarijos. Šiais metais dalyvių skaičius labai išaugo ir sieks net 70, atvyksta dalyvių iš Izraelio, Estijos, Vokietijos bei Suomijos. Deja, dėl vietų stokos ir labai sudėtingų buitinių sąlygų Salų dvare pavėlavusiems registruotis teko atsakyti, kad nebegalime jų priimti.

Mokykla suderina tarptautinio lygio specialistų skaitomas paskaitas apie šiuolaikines lingvistikos kryptis su konferencija, kurioje mokyklos dalyviai skaito pranešimus apie savo atliktus tyrimus. Šių metų mokykla — *Academia Grammaticorum Salensis Octava* — vyks nuo liepos 31 iki rugpjūčio 7 d.

Jos programa numato paskaitas iš įvairių kalbos tyrinėjimo sričių: prof. Jadwiga Linde iš Varšuvos universiteto pasakos apie sintaksinių, semantinių bei informacinių struktūrų sąveiką, prof. Vladimiro Plungiano ir prof. Ekaterinos Rachilinos iš Rusijos mokslų akademijos paskaitos bus skirtos judėjimo ir greičio raiškos priemonėms kalboje, taip pat prof. Rachilina supažindins klausytojus su būdvardžių daugiareikšmiškumo tipais, o prof. Plungiano papasakos apie problemas, kylančias nagrinėjant veiksmažodžio perfekto kategoriją pasaulio kalbose. Prof. Axelis Holvoetas (Vilniaus universitetas, Varšuvos universitetas) kalbės apie tokius teorinės gramatikos klausimus kaip deontinis modalumas, posesyvumo raiška ir semantiniai žemėlapiai. Dr. Agata Kochańska (Varšuvos universitetas) perskaitys trumpą kognityvinės lingvistikos įvadą ir plačiau papasakos apie vadinamąją *conceptual blending* teoriją. Dr. Petro Arkadievo (Rusijos mokslų akademija) paskaitos bus skirtos linksnių sistemų tipologijai ir subjekto bei objekto raiškai. Dr. Wolf-Dieter Syring (Hamburgas) vadovaus tekstynų lingvistikai skirtam seminarui.

Be paskaitų taip pat vyks Krokuvos universiteto profesoriaus Wojciecho *Smoczyński* vadovaujamas istorinės lingvistikos seminaras. Dėl padidėjusio dalyvių skaičiaus šiais metais padaugėjo ir pranešimų konferencijoje, kurių temos apima įvairius gramatikos, semantikos, fonologijos problemas, tarpdisciplininę komunikaciją bei vaikų kalbos tyrinėjimus.

Kai kurie iš dėstytojų viešės Salose jau ne pirmą kartą. V. Plungiano, E. Rachilinos ir J. Linde paskaitas iš dalies galima laikyti jų per kelerius metus Salose skaitytų kursų tęsiniumi. Nė vienos iš Salų mokyklų nepraleidęs W. Smoczyński pirmaisiais metais skaitė paskaitas apie laringalų teoriją, o vėliau kasmet vedė etimologijos seminarus, kuriuos kasmet lanko visas būrys klausytojų. Vienas ištikimų *Academia Salensis* dalyvių – prof. Paweł Rutkowski (Varšuvos universitetas), kelis kartus skaitęs Salose paskaitas apie įvairius generatyvinės gramatikos aspektus – šiais metais negalės atvykti. Iš kitų *Academia Salensis* dėstytojų reikia paminėti prof. Bernhardą Wälchli (Berno universitetas), prof. Ireną Sawicką (Torunės universitetas), prof. Antoną Zimmerlingą (Maskvos valstybinis humanitarinis universitetas), prof. Nicole Nau (Poznanės universitetas), doc. Mirjam Fried (Čekijos mokslų akademija), dr. Kasperį Boye (Kopenhagos universitetas). Tai, kad tiek daug rimtų užsienio lingvistų, nepaisant kuklių honorarų, reguliariai atvažiuoja skaityti paskaitų į Salas, yra *Academia Salensis* idėjinio vado prof. Axelio Holvoeto nuopelnas.

Be paskaitų ir pranešimų, svarbią vietą mokyklos programoje užima kultūriniai renginiai, kurie yra nemokami ir paprastai gausiai lankomi visų norinčių – Salų bei aplinkinių miestelių ar kaimelių gyventojų ir vasarą šiame Aukštaitijos regione atostogaujančių svečių. Mokyklos rengėjai stengiasi tiek mokyklos dalyviams, tiek vietos gyventojams sudaryti galimybę klausytis aukšto meninio lygio profesionalių atlikėjų koncertų, kartais į programą įtraukia ir eksperimentuoti mėgstančius jaunus atlikėjus.

Nuolatinis Salų muzikos festivalio svečias – Kauno styginių kvartetas (Karolina Beinarytė, Dalia Terminaitė, Eglė Karžinauskaitė, Saulius Bartulis). Šiais metais jie koncertuos rugpjūčio 1 d. Rugpjūčio 4 d. mokyklos dalyviams ir Salų gyventojams gros iš Belgijos atvykusių gitaristų ansamblis *Luz de Luna* (Peter Verhelst, Chris Ruebens, Yves Peeters). Rugpjūčio 5 d. planuojamas YAMAHA muzikos mokyklos mokinių sunkiosios muzikos grupės *Dark Presence* koncertas (Matas Palubinskas, Gytis Šakys ir Tomas Baranauskas). Atvyks ir vaikų pamėgtas ir laukiamas Nijolės Mazūrienės ir Vitalijaus Mazūro Paršiuko Ikaro lėlių teatras, jų spektaklis – liepos 31 d.

Per paskutiniuosius metus Salose yra koncertavę nemaža garsių muzikantų ansamblių ir solistų. Šių eilučių autorei labiausiai įsiminė, kaip, prieš išvažiuodama į Salas, savo gimtajame Peterburge visur mačiau Virgilijaus Noreikos afišas, ir tuo pačiu metu jo

koncertas buvo įtrauktas į mūsų vasaros mokyklos kultūrinę programą, bet iš tikrųjų panašių atvejų buvo daug daugiau. Nebūdama tokia ištikima muzikos gerbėja kaip kiti mano kolegos iš Salų akademijos, galiu tik pakartoti kai kuriuos iš jų paaiškinimų, kad, pavyzdžiui, Kauno styginių kvartetas šiais metais į Salas atvyksta po Nidos festivalio, *Luz de Luna* — po Kristupo vasaros festivalio, o 2008 m. Salose koncertavusi vargoninkė Renata Marcinkutė Lesieur į Salas skubėjo po svarbių koncertų Paryžiaus bažnyčiose. Šį sąrašą būtų galima papildyti kitais nusipelnusiais vardais.

Aštuoneri metai yra pakankamai ilgas laikas, kad galėtume kalbėti apie mokyklos istoriją, kuri, bent mano akyse, aiškiai skyla į dvi dalis. Pradžioje *Academia Salensis* tikslas buvo supažindinti kalbininkus su naujos lietuvių kalbos gramatikos koncepcija, dėl to nemaža dalis 2004 ir 2005 m. paskaitų ir pranešimų buvo skirta lietuvių kalbos gramatinės sandaros tyrimams.

Iš esmės *Academia Salensis* gimė iš Lietuvių kalbos instituto Gramatikos skyriuje rengtų kassavaitinių naujos lietuvių kalbos gramatikos koncepcijos svarstymui skirtų seminarų – jie persikėlė į Salų vasaros mokyklą. Tačiau jau pirmaisiais metais kalbų tipologija ir kitų kalbų medžiaga buvo pristatyta Irenos Sawickos paskaitose iš arealinės fonetikos, o antrais metais posūkis į tipologiją ir bendrąją kalbotyrą dar labiau išryškėjo Vladimiro Plingiano ir Ekaterinos Rachilinos paskaitose. Galima pridurti, kad pirmųjų metų mokyklose dalyvavo daugiausiai lituanistai, ir lietuvių kalba vyravo kaip darbo kalba, nors tarptautinis mokyklos pobūdis išaiškėjo jau ir tuo metu, nes tarp dalyvių buvo nemažai lietuviškai kalbančių Lenkijos ir Rusijos baltistikos centrų atstovų.

Antruoju savo istorijos laikotarpiu (nors jų riba tikriausia nėra tokia ryški) Salų akademija pamažu iškyla kaip toli už Lietuvos ribų išgarsėjęs labai aukšto lygio mokslinis renginys, į kurį Lietuvos ir kaimyninių šalių kalbininkai atvažiuoja susipažinti su dabartinio kalbos mokslo idėjomis, aktualiomis ne tik Lietuvos, bet taip pat Latvijos, Rusijos, Baltarusijos, Lenkijos ir kitų šalių kalbininkams.

Nemažą reikšmę turi tai, kad tam nereikia keliauti į tolimus kraštus, nes šiuolaikinės lingvistikos atstovai patys atvyksta į Lietuvą. Darbas mokykloje šiuo metu paprastai vyksta anglų kalba, bet būna ir lietuviškai arba rusiškai skaitomų pranešimų arba paskaitų. Nors juose nagrinėjami klausimai remiasi daugelio kalbų medžiaga, jie yra aktualūs baltistams, nes verčia pažvelgti į lietuvių ir latvių kalbas iš naujos perspektyvos, skatina aprašyti jas, taikant joms naujus metodus, o siekiamas rezultatas – padaryti baltų kalbų faktus plačiau žinomus bendrajai lingvistikai.

Įsidėmėtina, kad darbo kalbos pakeitimas neatstūmė užsienio baltistų, kurie, tarp kitko, tarpusavyje bendrauja lietuviškai arba latviškai, ir, kaip ir anksčiau, susiranda su kuo padiskutuoti baltų kalbomis apie lituanistikos arba latvistikos problemas ir labai žavisi tuo, kad visa tai vyksta mažame Lietuvos miestelyje, į kurį net sunku nuvažiuoti be savo mašinos.

Beje, aplinkinių vietų grožis yra įamžintas žymaus Amsterdame gyvenančio lenkų kilmės fotografo Zbigniewo Kość nuotraukų albume „Fields & Gardens“ (2010). Asociacijos *Academia Salensis* išleistas albumas buvo papildytas Salų mokyklos dalyvių išpūdžiais. „Gyvenime yra kelios šventos ir neišvengiamos datos, – rašo Auksė Razanovaitė iš Vilniaus universiteto, – gimtadienis, Kalėdos, o jau kelerius metus – ir pirmoji rugpjūčio savaitė, kada vyksta Salų vasaros mokykla – *Academia Grammaticorum Salensis*.

Salos. Noutr. Zbigniew Kosc, albumas „Fields & Gardens“

„Neišvengiama“ ši savaitė ne todėl, kad privalai ten vykti, bet todėl, kad kitaip tiesiog ne(be) gali.“ Pasak Liucijos Gikienės, „išstisus dešimt rugpjūčio dienų čia stiklo karoliukus varsto iš įvairių pasaulio megapolių suvažiavę baltakinkiai akiniuočiai. Tik atvykę, svečiai jaukiai įsitaiso drambliakaulio dvare bando ignoruoti suvešėjusias Salų džiungles. Pradžioje jiems tai puikiai sekasi – lyg niekur nieko, vyksta paskaitos, jas vainikuoja teminės diskusijos, nuosaikūs ginčai. Siek tiek užtrunka, kol laikinieji dvaro įnamiai pastebi medžius, vandenį, šviesa neužterštą nakties dangų. Rimtį ir plunksnų skrebenimą keičia vis dažnesni pasisėdinėjimai parke, vakarėjimai prie laužo; žiūrėk, pirmieji įsidrąsinę jau ir valtį irkluoja, išūliausieji išsirengia į pusdienio žygį po apylinkes, grįžę išdidžiai rodo pritrintas kojų pūsles. Seniai žinoma, kad ūksmingoje Salų šviesoje ištirpsta visi nebūtinai Žmonių bei Profesorių atributai – tai ji, Gamta palengva įsiurbia kasmetinius dvaro svečius, ir, jau perkeistus, išleidžia atgal į miestus.“

Daivai Tamulaitienei iš Kauno Salos tai „vasaros malonumai, dvaro kultūra, naujų idėjų avilys. Salose stulbinanti išpūdi padarė lektorių intelektualumas ir kuklumas. Kaip dėstytoja, pamačiau sau itin daug kelių tobulėti. Mano akyse gramatika, kaip mokslas, įgijo naujos gyvybės. Man įdomi lietuvių kalbos faktų, kuriais remiasi savo darbus Salose pristatantys mokslininkai, įvairovė bei įdomus jų gretinimas su skirtingų pasaulio kalbų faktais. Tikrai priverčia naujai ir kūrybiškai pažvelgti į kalbos mokslą. Ir ribų tobulėti nesimato. Man ypač patinka tai, kad Salų mokykloje niekas nepretenduoja į visažinystę. Matai, kaip idėjos bręsta tavo akyse, ir tas procesas yra be pabaigos.“

Kristina Lenartaitė iš Klaipėdos universiteto prabyla apie Salas donelaitišku hegzametru:

Saulės liežuviams pirmiems nakties pamėklės besivaikant

Ir ankstyviems giesmininkams dar suklegti nedrįstant

Ryto ramybės saldumas – priešais dvarą nuščiuvus

Dievišką kavą lėtai pasimėgaujant sriubčiot.

Salų akademijos įnašas į baltų kalbotyrą nesibaigia vien lituanistų bei latvistų profesiniu tobulėjimu. Angliškai skaitomų paskaitų pagrindu leidžiamos lietuvių kalba parašytos knygos, priklausančios serijai *Bibliotheca Salensis*. Šiuo metu išleisti penki tomai: Bohumilio Vykypėlo „Hjelmslevo glosematika ir baltų kalbų fonologija“ (2005), Wojciecho Smoczyńskiego „Laringalų teorija ir lietuvių kalba“ (2006), Irenos Sawickos „Arealinės fonetikos įvadas“ (2007), Axelio Holvoeto „Bendrosios sintaksės pagrindai“ (2009), Vladimiro Plungiano „Gramatinių kategorijų tipologijos“ pirmoji dalis (2010). Baigiama rašyti ir artimiausiu metu numatoma išleisti Pawelo Rutkowskio knyga „Generatyvinės gramatikos įvadas“.

Šios knygos ne tik praplečia ligšiolines lietuvių kalbotyros ribas, bet taip pat nemažai prisideda prie lietuviškos kalbotyros terminijos kūrimo. Nuo 2009 m. pradėti leisti kitos serijos — *Acta Salensia* — knygos, kur spausdinami Salų akademijos dalyvių mokslinius interesus atspindintys darbai, kurių ištakų ieškotina Salų mokyklose vykusiose teorinėse diskusijose. Šios serijos yra išėję du tomai (antras anglų kalba): Axelio Holvoeto ir Rolando Mikulskio parengtas „Gramatinių funkcijų prigimtis ir raiška“ (2009) ir Nicole Nau bei Norberto Ostrowskio sudarytas „Particles and Connectives in Baltic“ (2010). Įdomu, kad šie leidiniai naudojami dėstant baltistikos kursus tokiaame užsienio baltistikos centre kaip Sankt Peterburgo universitetas, kurio vadovas dr. Aleksejus Andronovas ne tik kasmet atvažiuoja į Salas, bet ir siunčia savo studentus, o kai kurie iš tų studentų atvažiuoja net ir savo iniciatyva.

Žmonės, pirmą kartą į Salų mokyklą atvažiuavę dar būdami studentais ar doktorantais pamažu baigia universitetų studijas ir apsigina disertacijas. Kai kuriems iš jų Salos davė impulsą pasirenkant disertacijos temą ir vadovą, kitus paskatino važiuoti lingvistikos studijų į Europos universitetus. Per septynerius metus tiek iš lietuvių, tiek iš užsienio Salų mokyklų dalyvių susiklostė branduolys žmonių, atvažiuojančių kasmet arba bent grįžtančių į mokyklą po kelis kartus, tačiau mokykloje greitai apsipranta ir nauji dalyviai, kurių taip pat atsiranda kiekvienais metais. Turbūt mokslinius ir asmeninius ryšius, kurie užsimezga tarp Salų dvare susirinkusių įvairių tautybių ir amžiaus žmonių, reikia laikyti Salų akademijos didžiausiu nuopelnu.

Oficialiai daugelį Salų mokyklos dalyvių jungia 2006 m. sukurta asociacija *Academia Salensis*, kuri kartu su Vilniaus universitetu yra pagrindinis vasaros mokyklų organizatorius ir knygų leidėjas. Nemažą reikšmę turi ir bendradarbiavimas su vietos gyventojais, kuriems kai kurie iš vasaros mokyklos dalyvių ir ypač jos rengėjų tapo savais žmonėmis. Man, kaip iš Sovietų Sąjungos kilusiam ir dabartinėje Rusijoje gyvenčiam ir dirbančiam žmogui, ypač svarbu, kad Salų mokykloje kuriama valstybinių įstaigų ir valstybių sienas peržengusi bendruomenė, atvira naujiems žmonėms ir idėjoms, besivadovaujanti europietiškos kultūros vertybėmis ir mokslo laisvės principais. Galiu su pasitenkinimu sakyti, kad esu vienas iš tos bendruomenės narių.

Anna Daugaviete

[Bernardinai.lt](http://www.bernardinai.lt)